

Felix Salten

Uusia uurtajia vanhassa maassa

Matkalla Palestiinassa

Helsinki 2016

Alkuteos *Neue Menschen auf alter Erde: Eine Palästinafahrt* (1925)

Suomennos ja sivunvalmistus Markus Lång

Kustantaja BoD – Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi
Valmistaja BoD – Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-286-532-8

Matka vie aavikon halki, kun lähdetään Egyptistä Palestiinaan, Afrikasta Aasiaan. Taakse jäävät väkevän vehreät viljavainiot, joiden keskellä Niili virtaa, on siirryttävä ihmeelliseen erämaahan. Hyvästi lavea, kostea rehevyys, hyvästi muhevut, mehevät peltomaiset, joilla maamiehet hyöriivät — edessä siintää keltaisten hiekkadyynien ihana autius.

Missään ei maa ole niin täysin ja tyystin omana itsenään läsnä kuin aavikolla. Ei merellä eikä vuoristojen jäätikköhuipuilla maapallo vaikuta yhtä autiolta eikä yhtä kuperalta.

Täällä ei ole asumuksia eikä istutuksia, ei mitään pakkollista eikä hyödyllistä hämmentämässä näkymää. Sellaiset katoavat tietoisuudesta; aavikolla viljavainiot ja aarniometsät alkavat tuntua pahaiselta jäkälältä, joka siellä täällä peittää jättiläispallomme pintaa, merkityksettömänä ja toissijaisena. Ja ihmisten touhu on yhtä mitätöntä kuin matojen myllerrys. Aavikko tekee musertavan vaikutuksen, ikään kuin et olisi minkään vertainen, ja samalla kerta ylentävän, aivan kuin jumaluuteen vihjaten. Niin, täällä maa makaa oikoisenaan, maa omana itsenään. Mikään ihmiskätten työ ei voi muovata maan alastonta ruumista, silkinhienoa hiekkaa joka hehkuu himmeästi kaikissa mahdollisissa okrankeltaisen ja kuparinpunaisen sävyissä. Täällä on pyöreitä kukkuloita ja laakeita laaksoja, jotka

tanut väkevimmät vihollisensa, jotka ovat kutsuneet itseään voittajiksi. Sillä tässä kansassa elää iankaikkisen Jumalan aate, ja tuon aatteen iankaikkisuus sykkii hellittä-mättä sen aivoissa ja sydämessä.

Ylhäinen herra, jonka kanssa keskustelin Kairossa muutaman kerran, sanoi: ”Jerusalemmissä ei tapahdu mitään.” Vaikka kuinka väitin vastaan, vaikka kuinka painostin, vastaus oli aina sama: ”Kahdessa päivässä olette käynyt sen nurkkalan läpi, viidessä päivässä koko maan... Palestiinassa ei tapahdu mitään.”

Tämä herra oli melko varakas, hän hoiti laajoja ja ilmeisen tuotteliaita liiketoimia, mutta mikään kummoinen kauppamies hän ei ollut, sillä häneltä puuttui mielikuvitusta, puuttui innostusta ja ihanteita, häneltä puuttui tilkka taiteilijanverta, jota olen aina suurissa liikemiesissä vaistonnut. Niin tavoiltaan kuin olemukseltaankin hän oli elegantin sulava, mutta hänessä ei ollut persoonallisuuden kipinääkään, ja oikeastaan hän oli melkoisen merkityksetön ihminen. Siksipä hän lausui, vaikka oli monta kertaa käynyt paikan päällä: ”Jerusalemmissä ei tapahdu mitään.”

Sen jälkeen keskustelin näistä seikoista hänen kanssaan lähinnä kohteliaisuuden vuoksi. Mutta vasta kun olen saapunut tänne Palestiinaan, olen ymmärtänyt, kuinka tuo mies edustaa *ancien régimeä*, niitä joiden itsepäisyys ylimalkaan mahdollistaa sen, että hallinto voi vanhentua ja ikääntyä. Hän istui kylläisenä, tyytyväisenä ja ylpeänä Egyptin lihapatojen ääressä. Syvällä sisimmässään hän toivoi, että tuo mukava olotila voisi jatkua iän kaiken, ja se oli jo ammuin muuttunut vakaumukseksi, että saman-

laisena tilanne aina pysyykin. Siksi hän kartteli pelokkaasti näkemästä uutta elämää missään muualla ja varsinkaan Palestiinan aralla maaperällä, varoi, itse sitä tajuamatta, näkemästä pienimpiäkään elonmerkkejä. Kyllä vain, kaikkialla maailmassa, ei vain Egyptissä, istuu tyytyväisiä ja ylpeitä juutalaisia täpötäysien lihapatojen ääressä, eivätkä he liikauta eväänsäkään, koska tietäen tai tietämättään he pelkäävät suunnattomasti ikivanhan maan uutta elämää, koska heitä kauhistuttaa syvästi, että heidän omat aikaansaannoksensa saattaisivat vaarantua, jos he ryhtyisivät työskentelemään tulevaisuuden hyväksi. Nämä onnettomat eivät aavista, kuinka kauttaaltaan he jo kuu-luvat *ancien régimeen*, eivät aavista, että sitä varmemmin he kaatuvat, mitä itsepintaisemmin mukavaan elämäänsä tarkertuvat, mitä sitkeämmin pitävät kiinni maailman-katsomuksestaan.

Heti ensimmäisenä päivänä tuloni jälkeen läksin Jeru-salemista. En millään muotoa siksi, ettei siellä tapahtunut mitään. Ensimmäisenä tulopäivänä kaupunki kävi minulle liian väkeväksi. Kaupungin ikivanha pyhä nimi iski kuin salama, nyt kun se ei enää ollut pelkkä nimi vaan elävää todellisuutta. Tuo nimi vavisutti minua urkujen pauhun lailla ja hämärsi katsettani niin etten uskaltanut katsella Jerusalemiä. Tuon nimen kaiku, jossa kaikki Raamatun ja historian tapahtumat vyöryivät ylitseni, vei minulta yö-unet. Ja seuraavana aamuna lähdin Jerusalemin sielullisesta ja ruumiillisesta yläilmastosta, matkustin alas Juudean vuorten halki tänne merenrantaan Tel Avivin kaupunkiin, joka on tykkänään juutalaisten rakentama, joka merkitsee valloitusta, ellei suorastaan saavutusta.

Tel Avivin avarat viivasuorat kadut elävät nykyaikaa. Ei näy kiihdyttäviä menneisyyden haamuja, vain nykyhetken eloisa syke. Jos kääntyy suurelta rantaan johta-

valta valtakadulta jollekin sivukujalle, niin talot nousevat dyynien keskeltä. Ei jalkakäytävää, ei varsinaista ka-tua, vaan vastavalmistuneet talot seisovat dyynien keltai-sessa hiekkamaassa. Ne edustavat huomista. Ja edempänä näkyy lisää uusia taloja rakennustelineiden ympäröiminä ja keskeneräisinä — ylihuomisen airuet. Tässä kaupun-gissa ei menneisyyttä ole, vain pelkkää nykypäivää, tus-kin eilistäkään, oikeastaan vain suuremmaksi ja korkeam-maksi kohoavaa huomista ja ylihuomista.

Tuskin viisitoista vuotta on kulunut siitä, kun ensim-mäiset asumukset pystytettiin tänne, Jaffan juutalaiskort-telien lähistölle. Laskuista on jätettävä maailmansodan neljä vuotta, joiden aikana mitään ei rakennettu ja kaik-kea vain tuhottiin. Sitten kuitenkin seurasi nopean kas-vun aika, jolle ei Orientista löydy vertaista, jota on usein luonnehdittu amerikkalaismalliseksi ja joka on ollut niin kiivasta, että kaupungin voi kirjaimellisesti nähdä kasva-van, vaikka siellä viipyisi vain pari päivää.

Tel Avivista tulee aikanaan kaunis kaupunki, myös arkkitehtuurin näkökulmasta. Toistaiseksi näkee vain, että ensimmäisten talojen rakentajilla oli ollut liian kova kiire, jotta he ylimalkaan olisivat voineet pyrkiä kauneu-teen, tai he olivat etsineet kauneutta sellaisesta suunnas-ta, jota Wienissä nimitetään ”sesessionismiksi” ja Mün-chenissä ”jugend-tyyliksi”. Uudet ja uusimmat rakennuk-set sentään osoittavat jo melkoista edistystä. On raken-nettu yksinkertaisia julkisivuja, joiden jäsenitys, loggiat ja parvekkeet noudattavat korutonta, suorastaan luontais-ta kauneuslinjaa ja jotka asettuvat sopuisasti rannikko-maisemaan sen sijaan että riitelisivät räikeästi sen kanssa.

Tämän kaupungin nuoruus on lumoavaa. Nuoruus, uurastus ja kiivaan nuorekas ponnistelu. Tänne on vir-rannut juutalaisia kaikilta maailman kulmilta: Itä-Euroo-

pasta, Intiasta, Amerikasta, Kapmaasta ja Jemenistä. Täällä puhutaan englantia, ranskaa, saksaa, jiddiisiä, myös arabiaa. Silti kaikkia yhdistää virallinen käyttökieli: heprea.

Leveillä kaduilla huristaa automobiileja, tallustelee kameleita lasteineen, ravaa aaseja kuormineen, ja nopeat linja-autot hoitavat liikennettä Jaffaan, johon ne kulkevat noin viidessä minuutissa. Tel Avivissa on laitoksia, joilla on merkitystä koko Palestiinan kannalta. Herzlinkadun Herzl-kymnaasi on malliesimerkki. Tuonnempana on kauppaopisto ja musiikkiopisto ja lisäksi maatalouteen suuntautunut eläintieteellinen koeasema. Tätä nykyä kaupungin laidalla mutta pian sen tavoittamana ja nielemänä seisoo Rutenbergin sähkövoimalaitos. Turbiinirakennukset samoin kuin virastotalo ovat monumentaalisen kauniita. Pariin vuoteen läheinen Jaffan naapurikaupunki ei halunnut olla tietääkseenkään juutalaisesta sähkövalosta, mutta sittemmin se on luopunut torjuvasta asenteestaan, ja nyt viimeistellään sähkölinjaa, joka toimittaa Jaffaan valoa sekä sähköä raitiotien tarpeisiin. Linjaa rakennetaan juuri nyt kun olen täällä.

Nämä pienimuotoiset edistysaskelet varmastikin edustavat yleistä kehityskulkua. Vielä muutamia vuosia arabiväestö torjuu sähkövirran, jolla juutalaiset vertauskuvallisesti ja todellisesti virroitavat ja herättävät maan. Koittaa kuitenkin päivä, jolloin arabitkin liittyvät yhteisverkoon ja mielihyvin käyttävät juutalaisen uudisrakennustoiminnan tarjoamaa voimaa ja valoa.

Toistaiseksi kummallakin puolen on kosolti jyrkkiä vastakohtaisuuksia, vastahakoisuutta, jopa vihamielisyyttä. Tel Avivin kaduilla näkee kyllä arabeja; samoin näkee katolisten nunnien ja pappien ryhmiä kulkemassa ja havainnoimassa juutalaiskaupunkia, joka eroaa niin perin pohjin vanhan Euroopan ”juutalaiskaupungeista”. He kuljeksivat

täällä ympäriinsä ja katselevat kauniita puistoja, katselevat lastentarhoja, joissa pikkuiset laulavat hepreankielisiä lauluja hoitajainsa kanssa, katselevat nuorukaisia, jotka voimistelevat koulujen urheilukentillä ja noudattavat kuuliaisesti kuria, vaikka opettajat suhtautuvat lapsiin varsin toverillisesti. He katselevat työpajojen uutteraa aherrusta, asumusten ja katujen yleistä siisteyttä. Puhtaus kiiltelee ja loistaa täällä kuin jossakin Skandinavian kaupungissa eikä suinkaan niin kuin Välimeren kaakkoiskulmassa. Näiden ihmisten ällistys perustuu erehdykseen. Että juutalaiset ovatkin näin siivoja, näin huolellisia, näin kertakaikkisen uutteria, ällistyttää heitä sen sijaan että he ihmettelisivät häpeissään, mitä Euroopan vihamieli ja julma sorto oikein ovat tehneet tästä kansasta, kuinka sitä on vuosisatoja asutettu oloihin, jotka eivät kelpaisi karkallekaan, kuinka siltä on riistetty kaikki oikeudet, jopa oikeus työhön.

Tel Avivilla on tietenkin kaikki oikeudet. Myös itsehallinto-oikeus. Näiden muurien sisällä kaikki pormestaria pahaiseen kantajaan ovat juutalaisia. Poliisit, sähkövoimatyöntekijät, vesilaitoksen työntekijät. Kaikki. Tuolaisten tehtävien jatkuvuutta ei tietenkään saa häiritä eikä keskeyttää, ei sapattinakaan. Että perjantai-illasta lauantai-iltaan juutalaisten tilalle tulee kristittyjä tai muhamettilaisia, on ollut gettojen käytäntö. Täältä, missä ei enää gettoa ole, ei myöskään henkistä tahi sielullista, sen on välttämättä kadottava. Ja yhtä lailla kuin täällä sapattina taukoaa kaikki työ, joka voidaan keskeyttää, yhtä lailla työssä hoitavat kaikki, joiden toimi ei keskeytystä siedä: poliisit, sähkölaitoksen, vesilaitoksen ja kulkuneuvojen työntekijät. Myös sapattina. Elävä elämä on täällä taas kerran osoittautunut väkevämmäksi kuin jäykkä kielto. Niin, Palestiinassa elämä on kaikin puolin väkevämpää.

Purim-juhlassa kaduilla velloi monituhatpäinen ihmisjoukko. Tel Avivissa on nimittäin jo yli kolmekymmentätuhatta asukasta. Ruokottuja lapsia, koristautuneita nuoria neitoja, juhlapukuisia nuorukaisia. Ja kuhertelu kukoistaa. Kello viiden teen aikaan tanssitaan foxtrottia ja shimmyä pienen salonkiorkesterin soittaessa somassa kasinossa merenrannalla. Iltaisin järjestetään parit tanssiaiset ja purim-kisailut. Arabejakin saapuu Jaffasta pitämään hauskaa muiden seurassa. Kun aurinko on laskeutunut upeasti mereen, koko kaupunki säteilee kaari- ja hehkulamppujen sähkövalossa. Musiikki, laulu, nauru ja ilo kaikuvat kaikkialla väkijoukossa, kun ihmiset käyskentelevät lauhan taivaan alla suolaisen meri-ilman kietomana appelsiininkukkien huumaavassa tuoksussa, joka kantautuu läheisiltä suurviljelyksiltä. Mutta keskiyöllä kajahtaa laukaus, jota juhlahälyn keskellä tuskin kuulee, ja katukiveyksellä makaa kuollut nuorukainen. Kaikki ovat yhtä mieltä: arabit! Kukaan ei tiedä, oliko kyseessä satunnainen riita vai pitkän henkilökohtaisen vihollisuuden lopputulos vai joutuiko nuori mies suunnitelmallisen terroriteon satunnaiseksi uhriksi.

Traaginen alku.

Muutama päivä Jaffassa. Lähden tänne Tel Avivista yhä uudestaan; reitin varrella vanha kaupunki kohoaa sisämaahan päin ylös kallioille, ja sinne rakennetaan puistoja, bulevardeja istutuksineen. Mutta vallalla on yhä liikekaupunginosan, huolitsijakortteleiden vaikutelma, esikaupunkimainen, pikkukaupunkimainen tunnelma, myös Jaffan uudessa osassa, vaikka täällä on tavoiteltu aistikkuutta, pyritty juhlaan somisteluun. Pyrkimykset ovat, niin kuin melkein kaikkialla etelässä ja varsinkin Orientissa, jääneet melko lepsuiksi, näyttävät ikään kuin pölyisiltä ja unohtuneilta ja vaikuttavat paremminkin murheellisilta kuin juhlavilta. Eteläisen auringon lapset osaavat juhliä lähinnä yhtä päivää kerrallaan, käsillä olevaa hetkeä. Silloin juhlinta leimauttaa heidän kaupungeissaan ihanaksi värien ja loiston paloksi, huima mielikuvitus muuttuu todeksi ja sadut heräävät eloon ja niiden voimasta arkitodellisuus alkaa hehkua ihmeellisesti ja päihtyy läpikotaisin. Ihmiset joutuvat silloin kuin suunniltaan. Tuota hehkua ja huumaa on mahdotonta välttää. Ne vievät mukanaan, jos vain joutuu lähellekin yleisen intohimon kiihkeää pyörrettä.

Nyt Jaffassa kuitenkin vallitsee arki. Pitkät kamelikulkeet vaeltavat lakkaamatta kaduilla ja tuovat appelsiinisatoa satamaan.

Nämä eläimet ovat huomionarvoisen, melkeinpä yli-

SELITYKSIÄ

Felix Salten matkusteli Palestiinassa alkuvuodesta 1924. Hänen matkakertomuksensa julkaistiin alun perin följetongeina *Wiener Allgemeine Zeitung* -lehdessä 6. 6. 1924 alkaen. Kirja *Neue Menschen auf alter Erde: Eine Palästinafahrt* julkaistiin vuonna 1925. Kirjan nimi viitanee Theodor Herzlin utopiaromaaniin *Altneuland* (1902), joka kuvaa juutalaisten paluuta omaan maahansa.

Heprean- ja arabiankieliset nimet on translitteroitu nykyaikaisten oikeinkirjoitusperiaatteiden mukaan. Raamattua lainataan vuoden 1938 suomennoksen mukaisesti.

SIVU

- 6 *pois Mizrajimista* — Mizrajim oli Egyptin hepreankielinen nimi. Kansanetymologiassa nimi yhdistyi Misraimiin, Nooan pojanpoikaan.
- 10 *niskurikansa* — 2. Moos. 32: 9.
- 11 *Koorahin joukot* — 4. Moos. 16.
- 16 *Tel Aviv* — Nahum Sokolow (1859–1936) käänsi Theodor Herzlin romaanin *Altneuland* hepreaksi heti vuonna 1902 nimellä *Tel Aviv*, joka viittaa Raamatussa mainittuun Tell-Aabibiin (Hes. 3: 15). Vuonna 1909 perustettu kaupunki nimettiin kirjan innoittamana Tel Aviviksi. Jaffa liitettiin Tel Aviviin vuonna 1950, ja nykyään Tel Aviv on Israelin toiseksi suurin kaupunki.
- 18 *Rutenbergin sähkövoimalaitos* — Venäjänjuutalainen liikeyrittäjä Pjotr (Pinhas) Rutenberg (1879–1942) sai Jaffan alueen sähköntuotanto-oikeudet vuonna 1921 ja perusti Palestiinan sähkövoimayhtiön vuonna 1923.
- 20 *Purim* — Juutalaiset viettävät purim-juhlaa sen muistoksi